

OSNOVNA ŠOLA GUSTAVA ŠILIH LAPORJE

Primerjava izdaj leposlovnih knjig
v določenih časovnih obdobjih
slovenski jezik
raziskovalna naloga

Avtorica: Gaja Ganzitti, 9. a

Mentorica: Saša Krajnc Bek, prof. ped. in soc.

Laporje, marec 2022

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici Saši Krajnc Bek za vso podporo in pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge. Zahvaljujem se tudi lektorici Albini Avsec, ki je poskrbela za odpravo pravopisnih napak, in učiteljici Tini Lešnik za prevod povzetka. Zahvala za podporo gre tudi mojim staršem.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
2 TEORETIČNI DEL.....	8
2.1 Opisi žanrov leposlovnih knjig	8
2.1.1 Roman	8
2.1.1.1 Pustolovski roman	8
2.1.1.2 Zgodovinski roman	8
2.1.1.3 Znanstvenofantastični roman	8
2.1.1.4 Biografski roman	9
2.1.1.5 Psihološki roman	9
2.1.1.6 Kriminalni roman.....	9
2.1.1.7 Ljubezenski roman	10
2.1.1.8 Družbeni roman	10
2.1.2 Poezija	10
2.1.3 Kratka proza.....	10
2.1.4 Pravljica	10
2.1.5 Slikanica.....	10
2.1.6 Drama.....	10
2.1.7 Znanstvena monografija.....	11
2.1.8 Potopis.....	11
2.1.9 Spomini.....	11
2.1.10 Biografija.....	11
2.1.11 Strip	11
2.1.12 Ljudsko slovstvo	11
2.2 Založništvo in založba	11
2.2.1 Razvoj slovenskega založništva.....	12
2.2.2 Zgodovina knjige v svetu	13
2.3 Založbe	14
2.3.1 Založba Obzorja	14
2.3.2 Mladinska knjiga	14
2.3.3 Cankarjeva založba.....	14
2.3.4 Državna založba Slovenije	15
2.4 E-založništvo.....	15
3 RAZISKOVALNI DEL	17
3.1 Raziskovalne hipoteze.....	17
3.2 Raziskovalne metode in raziskovalni vzorec	17
3.3 Rezultati in razprava	18
3.3.1 Preverjanje hipoteze 1: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih manj tiskanih leposlovnih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.....	18
3.3.2 Preverjanje hipoteze 2: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.....	19
3.3.3 Preverjanje hipoteze 3: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več kot 50 odstotkov več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi kot med letoma 1980 in 1985.	20
3.3.4 Preverjanje hipoteze 4: V obeh obdobjih je bilo izdanih več leposlovnih knjig za odrasle kot za otroke in mladino.	20

3.3.5 Preverjanje hipoteze 5: Izmed izdanih romanov je bilo med letoma 1980 in 1985 izdanih največ kriminalnih romanov, v obdobju med letoma 2015 in 2020 pa je bilo izdanih največ družbenih romanov.	21
4 ZAKLJUČEK.....	22
5 LITERATURA.....	24
6 PRILOGE	25

KAZALO SLIK

Slika 1 Primož Trubar: Abecedarij	13
Slika 2 Logotip Založbe Obzorja	14
Slika 3 Logotip založbe Mladinska knjiga	14
Slika 4 Logotip Cankarjeve založbe.....	15

POVZETEK

Namen moje raziskovalne naloge je bil, da osvetlim razvoj tiska knjig skozi zgodovino in raziščem, kakšno je število izdanih leposlovnih tiskanih knjig v primerjavi s številom izdanih leposlovnih elektronskih knjig v različnih časovnih obdobjih. Zanimalo me je tudi število izdanih romanov glede na zvrst, število izdanih knjig na splošno glede na ciljno skupino in število izdanih knjig v Braillovi pisavi, prav tako v različnih časovnih obdobjih.

Raziskovanja sem se lotila z zbiranjem teoretičnih osnov iz literature, v naslednji fazi pa sem podatke za raziskavo želela pridobiti z metodo raziskovalnega intervjuja, zato sem vprašanja o izdanem številu knjig ter spremembah v založništvu poslala štirim večjim založbam. Podatke sem pridobivala tudi s pomočjo slovenskega knjižničnega informacijskega sistema COBISS. Pridobljene podatke iz sistema COBISS sem zbrala v tabelah, jih primerjala in analizirala.

Iz teorije sem spoznala osnovne značilnosti različnih, v raziskavo zajetih žanrov, naučila sem se tudi, kaj je pravzaprav založništvo in kaj pomeni elektronsko založništvo oziroma kakšne so razlike med njima. Spoznala sem tudi, kakšne so prednosti in slabosti elektronskega založništva kot vedno bolj razvijajoče se oblike izdajanja knjig.

Iz rezultatov v tabelah sem razbrala, da se število izdanih leposlovnih knjig v različnih časovnih obdobjih zelo malo razlikuje. Kar se tiče izdaj elektronskih leposlovnih knjig je porast le-teh zelo velik v zadnjih 40ih letih. Velik porast izdanih leposlovnih knjig je tudi na področju ponudbe knjig v Braillovi pisavi. Ugotovila sem tudi, da je bilo v obeh obdobjih izdanih daleč največ leposlovnih knjig za odrasle.

V okviru raziskovanja sem kljub zavrnitvi oziroma le delni potrditvi nekaterih hipotez dosegla cilj, ki sem si ga zadala. Predvsem sem ugotovila, da je elektronsko založništvo v velikem porastu, obenem pa to ne vpliva preveč na izdajanje tiskanih leposlovnih knjig, saj je razlika v številu izdaj danes in pred 40 leti skoraj nična. Verjamem, da bi bili podatki lahko še natančnejši, če bi dobila informacije direktno od založb in bi lahko primerjala število izdanih knjig tudi po posamezni založbi, ampak sem s končnim izidom naloge prav tako zadovoljna.

Menim, da bi nalogo lahko še nadgradila. Med drugim bi poskusila pridobiti podatke od založb z bolj neposrednim kontaktiranjem. Zbrani podatki pa bi mi omogočili, da izvedem podrobno primerjavo med samimi založbami.

Ključne besede: založba, knjižni žanr, založništvo

ABSTRACT

The purpose of my research was to shed light on the development of book printing throughout history and to investigate how the number of printed books compares to the number of e-books published in different time periods.

I was also interested in the number of novels issued according to the genre, the number of books issued for the different target groups and the number of issued Braille books.

I started my research by gathering theoretical background from the literature, and in the next phase I wanted to gather data for the research by using the method of research interviews, so I sent questions about the number of books published and changes in publishing to four major publishing houses. I also collected data using the Slovenian library information system COBISS. I tabulated, compared and analysed the data obtained from COBISS.

From the theory I learnt the basic characteristics of the different genres covered in the study, I also learnt what publishing is and what electronic publishing is, and what the differences between them are. I also learnt about the advantages and disadvantages of electronic publishing as an ever-evolving form of book publishing.

From the results in the tables, I can see that the number of fiction books published in different time periods varies very little. As far as the number of e-fiction books is concerned, the increase has been very high in the last 40 years. There has also been a large increase in the number of fiction books published in Braille. I have also found out that adult fiction books have been by far the most published in both periods.

Some of my hypotheses were not supported, but the goal of my research was accomplished. In particular, I have found out that electronic publishing is on the rise. At the same time, this does not have much impact on the publication of printed fiction books, as the difference between the number of editions today and 40 years ago is almost nil. I believe that the data could have been even more accurate if I had got the information directly from the publishers and could have compared the number of books published per publisher, but I am also satisfied with the final result.

There is still some room for upgrading my research. Among other things, I would try to get information from publishers by contacting them more directly. The data collected would allow me to make a detailed comparison between the publishers themselves.

Keywords: publisher, book genre, publishing

1 UVOD

Za raziskovalno nalogo sem se odločila, ker sama zelo rada berem in me knjige zanimajo. Zanimalo me je, kakšen je bil razvoj tiska knjig skozi zgodovino in kakšno je število izdanih leposlovnih tiskanih knjig v primerjavi s številom izdanih leposlovnih elektronskih knjig. Zanimalo me je tudi število izdanih romanov glede na zvrst, število izdanih knjig na splošno glede na ciljno skupino in število izdanih knjig v Braillovi pisavi.

V teoretičnem delu se bom podrobneje osredotočila na opise posameznih žanrov, ki jih bom zajela v raziskovalnem delu. Osvetlila bom tudi pojem založništvo, povzela razvoj založništva na Slovenskem, predstavila nekaj slovenskih založb. Posebej se bom navezala tudi na e-založništvo kot novo panogo založništva, na njegove prednosti in slabosti. S primerjanjem založništva v različnih obdobjih bom ugotavljala, kakšna je razlika v izdaji knjig z napredkom elektronskega založništva.

V raziskovalnem delu bom v prvi fazi pisno kontaktirala Cankarjevo založbo, Mladinsko knjigo, Državno založbo Slovenije in Založbo Obzorja z namenom pridobitve informacij glede izdaje leposlovnih knjig. Pridobljene podatke od založb bom nato dopolnila z informacijami, pridobljenimi na slovenskem knjižničnem informacijskem sistemu COBISS. Na podlagi dobljenih informacij bom lahko potrdila ali ovrgla zastavljene hipoteze.

Založništvo v ožjem smislu je omejeno na izdelavo in izdajo publikacij. Te praviloma enosmerno vizualno komunicirajo z nami preko dvodimenzionalnih (tiskanih) medijev: knjig, revij, časopisov, stripov, albumov, slikanic, koledarjev, vizitk, čestitk, zemljevidov in drugih oblik.

Elektronsko ali digitalno založništvo je dejavnost, ki se ukvarja z izdelavo in izdajo naštetih publikacij, le da je medij samosvoj. Vsebina je v tem primeru digitalizirana in prirejena za uporabo na e-napravah. Končni izdelek je se imenuje e-publikacija. Postopki izdelave in izdaje se lahko v precej korakih zelo razlikujejo od običajnega založništva, zato se je v zadnjih nekaj desetletjih razvila nova (pod)veja obrti – elektronsko oziroma e-založništvo. Za prvo e-publikacijo nekateri navajajo Deklaracijo o neodvisnosti ZDA iz leta 1971. Čeprav so nekateri znanstveniki že prej poskušali izdati e-dokument, so njihovi poskusi javnosti ostali neznani.

Zastavila sem si naslednje hipoteze:

1. Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih manj tiskanih leposlovnih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.
2. Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.
3. Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več kot 50 odstotkov več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi kot med letoma 1980 in 1985.
4. V obeh obdobjih je bilo izdanih več leposlovnih knjig za odrasle kot za otroke in mladino.
5. Izmed izdanih romanov je bilo med letoma 1980 in 1985 izdanih največ kriminalnih romanov, v obdobju med letoma 2015 in 2020 pa je bilo izdanih največ družbenih romanov.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Opisi žanrov leposlovnih knjig

2.1.1 Roman

Roman je najobširnejše pripovedno delo v prozi in je običajno razdeljeno na več poglavij. Dogajanje v njem zajema daljše časovno obdobje, je razvejano in poteka na več dogajalnih prostorih. V romanu nastopa več književnih oseb. Ob prikazu zunanjih dogodkov se osredotoča na značaj ene ali več glavnih oseb. Po vsebini romane delimo na pustolovske, zgodovinske, znanstvenofantastične, biografske, psihološke, kriminalne, ljubezenske idr. (Povzetek, b. d.)

2.1.1.1 Pustolovski roman

Izraz pustolovski roman je skupna oznaka za različne tipe romana. Za vse je značilno, da so njihov glavni snovni element pustolovščine oz. avanture. Večji del teh romanov spada v trivialno literaturo, vendar so tudi izhodišče za vrhunska dela, npr. Cervantesov Don Kihot. V 20. stoletju so nastali novi tipi pustolovskega romana, med katerimi sta najpopularnejša vohunski roman in agentski roman. (Žanri, b.d.)

Pustolovski roman je delo, ki ga določata predvsem količina in narava fiktivnih dogodkov; teh je veliko, sledijo si hitro, pogosto so brez vzročno-posledične povezanosti. Dogajanje se (večinoma) odvija v oddaljenih in (glavnim) osebam nepoznanih krajih. Glavna oseba je moškega spola in je praviloma pripadnik nižjega, tj. kmečkega sloja, občasno srednjega ali višjega sloja. Je močan, pogumen in bojevit. Tujci so predstavljeni negativno. Dobre osebe doživijo srečen konec, moralno izprijene (tujce) čaka nesrečna usoda. (Bagarič, 2014)

2.1.1.2 Zgodovinski roman

Dogajanje v zgodovinskem romanu je postavljeno v preteklost (npr. srednji vek, 1. svetovna vojna), zato se avtorji pri pisanju opirajo na zgodovinske vire. Osebe in dogodki so v zgodovinskem romanu pogosto domišljijško preoblikovani. (Povzetek, b. d.)

»Zgodovinski roman velja za enega najbolj priljubljenih žanrov, saj ponuja bralcem dostop do poznavanja preteklosti skozi izmišljeno zgodbo, za katero se lahko zdi, da bi prav tako lahko bila resnična. Hkrati pa bralcu omogoča razširitev zgodovinskega znanja, saj mora besedilo, zato da ustreza žanru zgodovinskega romana, temeljiti na resničnih zgodovinskih dogodkih in osebah.

Vloga zgodovinskega romana v 20. in 21. stoletju predstavlja združitev raziskovanja, premišljenosti in zabave. Žanr je privlačen tako za bralce kot tudi za avtorje in literarne zgodovinarje. « (Šela in Borovnik, 2018, str. 558)

2.1.1.3 Znanstvenofantastični roman

Znanstvenofantastični roman ima zgodbo postavljeno v domišljijški svet z raznimi izmišljenimi bitji, kot so na primer nezemljani, roboti, vampirji, vile, škrti, čarovniki itd. Prvi predstavnik na Slovenskem je izšel leta 1891, in sicer roman 4000 Ivana Tavčarja.

Znanstvenofantastični romani temeljijo na ugibanju o vrstah dogodkov, ki se odvijajo v namišljenem prostoru. Te zgodbe med drugim temeljijo na futurističnih zgodbah o vesoljskih potovanjih, človeškem razvoju, koncu sveta, potovanju skozi čas. (Vrste romanov, b. d.)

2.1.1.4 Biografski roman

Biografski roman prikazuje življenje osebnosti, znamenite zaradi posebne usode, značilne za dogajanje, mišljenje in čustvovanje dobe, družbe. (Žanri, b.d.)

Biografski roman je vrsta zgodovinskega romana, ki se pojavi v 20. stoletju. Pri obeh je poudarek na zunajliterarni stvarnosti. Njegova biografska struktura daje možnost za individualni razvoj glavnega akterja, prikaz ključnih zgodovinskih in kulturnih dosežkov ter prikaz prostora, v katerem ima glavni akter romana lahko vlogo ključnega predstavnika ali nasprotnika svojega časa. Podobno kot zgodovinski roman je opravljal narodnosposobno vlogo. Pogosto so bile namreč tematizirane osebe, ki so s svojim (političnim, kulturnim, umetniškim) delovanjem in življenjem spodbujale narodno zavest in tako vplivale na oblikovanje nacionalne identitete Slovencev. (Jurić, 2013)

2.1.1.5 Psihološki roman

Psihološki roman je vrsta romana, katerega poudarek je na notranji karakterizaciji likov, na njihovih mislih in občutkih ter na motivih, dejanjih in okoliščinah, ki se zgodijo likom. Sama pripoved psihološkega romana je v ozadju, saj je le povod za prikaz notranjih občutkov lika, njegovih misli, notranjih bojov in strasti.

V psihološkem romanu se avtor dela bolj poglobi v karakterizacijo lika kot v katerem koli drugem romanu. Pogosto uporablja monologe, zaplet pa je običajno predstavljen skozi pismo ali dnevnik, ki ga lik napiše sam. Na ta način nam avtor iz prve roke razkrije, kaj lik misli, njegove občutke, strasti in psihične boje.

V tem delu skorajda ni akcije, vse je podrejeno glavnemu junaku in njegovemu življenju. Tako ugotavljamo, kaj se dogaja z likom in okoli njega, skozi roman pa spremljamo, kako se razvija njegovo psihično stanje. (Psihološki roman, b.d.)

2.1.1.6 Kriminalni roman

»Kriminalka je zvrst romana, ki se ukvarja s kriminalnimi dejanji, njihovo povzročitvijo, odkrivanjem in razreševanjem ter motivi zanje. V kriminalki se v logičnem in časovnem zaporedju nizajo dogodki, ki vodijo od začetnega zločina do končne rešitve, vmes pa so elementi, ki napredovanje k rešitvi ovirajo.

Pripovedna shema kriminalke tako vsebuje štiri glavne elemente: zločin, preiskavo, razkritje in končni razplet.« (Golc, 2016, str. 1)

Bistvo kriminalke je uganka, ki s pomočjo različnih indicev raziskuje skrivnostno identiteto storilca.

»Poleg storilca so osebe v kriminalkah še žrtev, detektiv in sotorilci. Značilnosti kriminalnega romana so se s časom spreminjale, a temeljna pravila so ostala nespremenjena. Najbolj znan je seznam dvajsetih pravil, ki jih je leta 1928 sestavil ameriški kritik Van Dine. Med njimi najdemo naslednja:

- Kriminalka ima lahko največ enega detektiva in enega storilca ter najmanj eno žrtev. Storilec ne sme biti profesionallec, tudi ne detektiv.
- Ljubezenskih intrig v kriminalki ni.
- Storilec mora biti razmeroma važna oseba.
- Krivca je treba odkriti s sklepanji in ne naključno, pri razreševanju zločina ne smejo sodelovati nadnaravne sile.« (Golc, 2016, str. 1)

2.1.1.7 Ljubezenski roman

Ljubezenski roman je ljubezenska zgodba likov, ki naj bi imela srečen konec, danes pa tako v filmih, serijah kot tudi v ljubezenskih romanih vidimo, da to ni vedno res. To pa še ne pomeni, da zaradi tega dejstva ne gre za ljubezenski roman. (Ljubezenski roman, b.d.)

Ljubezenski roman ima številne značilnosti, med katerimi naj izpostavim naslednje:

- srečen konec,
- opisi občutkov,
- tragedija (neuslišana ljubezen, ljubezenski zaplet ...),
- ljubezen je glavni junak, ki premaga vse ovire. (Ljubezenski roman, b.d.)

2.1.1.8 Družbeni roman

Družbeni roman je roman, ki predstavlja duha, življenjske forme, socialne odnose v določeni družbi in temu podreja oblikovanje individualnih konfliktov in likov. (Žanri, b.d.)

2.1.2 Poezija

Poezija je literarna zvrst, za katero je značilno, da je skozi besedilo najbolj izpopolnjena manifestacija občutkov, čustev in razmišljanj, ki izražajo lepoto, ljubezen, življenje ali smrt. Za moderno poezijo je značilno, da prevladuje svobodni verzi, kar pomeni, da ima avtor popolno svobodo pri urejanju verzov v besedilu brez navez na rime ali metriko. Poezija se lahko piše v verzih ali prozi, ima ritem in rimo, uporablja elemente simbolične vrednosti, literarne figure, na primer metafore. (Pomen poezije, 2022)

2.1.3 Kratka proza

Kratka proza je oblika male forme v prozi. Po obsegu je pripoved skromnega obsega in je osredotočena na majhen, na zunaj nepomemben pripetljaj, vendar s simboličnim življenjskim pomenom. Sklep zgodbe lahko ostane odprt. (Žanri, b.d.)

2.1.4 Pravljica

Pravljice so kratke zgodbe, ki so pogosto namenjene otrokom in vključujejo čarobna bitja, ljudi in kraje. Tako kot pri drugih vrstah zgodb tudi pri pravljicah obstajajo začetek, sredina in konec, protagonisti in antagonisti, nekatere vrste konfliktov in razrešitev. Vendar imajo pravljice čarobne prvine, kot so živali ali predmeti, ki govorijo, in čarobno okolje, kot je kraljestvo daleč stran ali gozd. Pravljice se pogosto začnejo z »Nekoč« in imajo srečne konce. Dobri znaki vedno zmagajo nad zlimi, poučujejo se lekcije in vedno se obeta srečno življenje. Pravljice se od fantastične fantastike razlikujejo po tem, da domnevajo, da je čarobni vidik takšen, kot je, in ne ekspliciten del zgodbe. Prav tako imajo pravljice pogosto moralno, medtem ko fantazijske zgodbe lahko ali pa tudi ne. (Pravljica, b.d.)

2.1.5 Slikanica

Slikanica je oblika knjige, ki zajema različne književne zvrsti in vrste, od ilustrirane knjige, knjižnega slikarstva do slikanice brez besed. Ožja definicija pravi, da je slikanica sinteza besedila in ilustracij. (Mileva Blažič, b.d.)

2.1.6 Drama

Žanr drama je oznaka za resnobno, vendar ne docela tragično dramsko besedilo. Formalno je blizu tragediji, vendar je v drami konflikt lahko na koncu razrešen. Kot posebna zvrst se pojavlja od konca 18. stol. naprej (nem. klasika), nato pa ponovno v romantiki, realizmu, naturalizmu. (Žanri, b.d.)

2.1.7 Znanstvena monografija

Znanstvena monografija je publikacija, v kateri se znanstveno sistematično in izčrpno obravnava nek problem, vprašanje ali predmet. Publikacija se objavi v enem zvezku ali v določenem številu zvezkov, ki se objavijo istočasno ali v naprej določenem času. Znanstvena monografija mora obsegati najmanj 49 tiskanih strani, recenzirati pa jo morata vsaj dva znanstvena delavca z doktoratom znanosti. (Monografije, b.d.)

2.1.8 Potopis

Potopis je besedilo, v katerem sporočevalec pripoveduje o tem, kje je potoval in kaj je na svoji poti doživel. V njem pisec oziroma govorec predstavlja značilnosti krajev, pokrajin, držav, njihove znamenitosti, ljudi in kulturo. Pravimo, da je potopis subjektivno besedilo, saj spraševalec izraža tudi svoja mnenja in občutke. Glagoli so po navadi v 1. osebi ednine, dvojine ali množine in večinoma v pretekliku, saj pripoveduje o svojih preteklih dogodkih. Potopis ima navadno tridelno zgradbo. V uvodu sporočevalec pove, zakaj se je odločil za obisk teh krajev, lahko predstavi tudi objektivne podatke o deželi. V jedru v pravilnem časovnem zaporedju predstavi svoja doživetja in značilnosti krajev, v zaključku pa izrazi splošno mnenje o potovanju. (Potopis/povzetek, b.d.)

2.1.9 Spomini

Spominski zapisi so zapisi lastnih doživljanj, pri čemer so v nasprotju s pravo avtobiografijo močno poudarjeni historični dogodki. (Žanri, b.d.)

2.1.10 Biografija

Biografija je pripoved človekove življenjske zgodbe. Gre za literarno zvrst iz 17. stoletja, ki jo je pripovedovala tretja oseba.

Biografija zajema rojstvo, družino, otroštvo, kakšna je bila človekova mladost, njegov študij, poklic, ustrezna dela, značilnosti njegove osebnosti, včasih kratek povzetek časa, v katerem živi, njegovega odraslega življenja, njegove zapuščine. Avtobiografija je pripoved človekovega življenja, ki jo je napisal sam, torej je napisana v prvi osebi. (Pomen biografije, b.d.)

2.1.11 Strip

Strip je oblika zgodbe v slikah, ki jo sestavljajo zaporedja sličic. Besedilo je napisano v oblačkih. Navadno je narisano v poenostavljenem stilu. Angleški izraz za strip »comic« izhaja iz komične vsebine prvih ameriških stripov. Ime se je ohranilo in se danes uporablja tudi za nekomične vsebine. (Kovačič, 2012)

2.1.12 Ljudsko slovstvo

Ljudsko slovstvo je bilo do pojava pisane umetne književnosti edina vrsta književnosti. Nastajalo je med ljudstvom, besedila so bila anonimna, saj njihov avtor ni znan. Ta književnost se je širila ustno. Prenašala se je iz generacije v generacijo, iz kraja v kraj. Posledica ustnega izročila so bile številne različice, saj so jih prenašalci prilagajali ljudskemu okusu. Jezik je preprost, vsebuje narečne in starinske besede. Besedila so dragocen del izročila, tradicije in ljudskih običajev. Danes so po zaslugi zapisovalcev ljudska besedila ohranjena tudi v zapisani besedi. (Slovensko ljudsko slovstvo/povzetek, b.d.)

2.2 Založništvo in založba

Založba je podjetje, družba, društvo, posameznik, ki založi denar za pripravo in natis monografske knjižne ali periodične publikacije, uredi avtorske pravice avtorjev in drugih sodelavcev, poravnava stroške tiska, vezave itd. Nadzoruje tudi delo ter po navadi poskrbi za

prodajo in razpečavanje prek lastnih ali drugih za to usposobljenih prodajnih poti, na primer knjigarn, knjižnih klubov, zastopnikov ... (Rugelj, 2019)

Poznamo različne vrste založb, kot na primer splošno založništvo, učbeniško založništvo, leposlovne založbe, humanistične založbe, akademske založbe, druge založbe knjig za odrasle in založnike otroške in mladinske literature. (Rugelj, 2019)

Matjaž Štrancar v svoji knjigi EPUB in osnove elektronskega založništva navaja: »Založništvo v ožjem smislu je omejeno na izdelavo in izdajo publikacij. Te praviloma enosmerno vizualno komunicirajo z nami (nam prinašajo informacije) preko dvodimenzionalnih (tiskanih) medijev: knjig, revij, časopisov, stripov, albumov, slikanic, koledarjev, vizitk, čestitk, zemljevidov in še precej drugih oblik. Elektronsko ali digitalno založništvo je prav tako dejavnost, ki se ukvarja z izdelavo in izdajo naštetih publikacij, le da je medij samosvoj. Vsebina je tu digitalizirana in prirejena za uporabo na bolj ali manj namenskih e-napravah. Končni izdelek je e-publikacija. Postopki izdelave in izdaje se lahko v precej korakih glede na običajno založništvo zelo razlikujejo, zato se je v zadnjih nekaj desetletjih razvila nova (pod)veja obrti – elektronsko oziroma e-založništvo.« (Matjaž Štrancar, 2013, str. 6)

2.2.1 Razvoj slovenskega založništva

Celjska Mohorjeva družba(1851) in Slovenska matica (1864) sta najstarejši še delujoči slovenski knjižni založbi. Ivan Cankar je bil v začetku 20. stoletja prvi poklicni pisatelj, ki je izdajal pri založniku Schwentnerju. Mnoge založbe so nastale prav v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno. V obdobju po drugi svetovni vojni so nastale še delujoče založbe Mladinska knjiga s Cankarjevo založbo, Državna založba Slovenije, Tehniška založba, Založba Kmečki glas in Založba Obzorja. Te založbe so morale upoštevati tedanje družbeno-politične smernice, vendar so z leti pridobile vedno več uredniške svobode. Tako je v tistem času nastalo nekaj ključnih slovenskih založniških projektov in zbirk, kot so na primer Sto romanov, Naša beseda, Nobelovci itd.

Ob koncu dolgoletne gospodarske rasti leta 2008 je slovensko knjižno založništvo doseglo vrhunec po številu izdanih knjig in prometa z njimi. Promet z njimi pa se je močno zmanjšal v naslednjem desetletju, ko je svoje poslovanje končalo kar nekaj pomembnih založb.

Obstoječe založbe, ki imajo v poslovni strukturi tudi knjigarne, so učvrstile svoj položaj, zato imamo zdaj tri osrednje založniško-knjigarniške sisteme:

- Mladinsko knjigo s Cankarjevo založbo in Mladinsko knjigo Trgovina s knjigarnami,
- založbo Učila s knjigarnami Felix in obsežnim naborom neknjižniških lokacij za prodajo lastnih knjig ter
- založbi Družina in Celjska Mohorjeva družba z manjšim naborom knjigarn, vendar jasno definiranim bralnim občinstvom. (Rugelj, 2013)

Rugelj (2010) je v svoji knjigi Za vsako besedo cekin? podrobneje razčlenil zgodovino slovenskega založništva:

- **Prvi rokopisi in kodeksi:** okoli leta 1000 so nastali prvi slovenski rokopisi. Prvi kodeksi na naših tleh so nastajali v 12. stoletju.

- **Prve tiskane knjige v slovenščini:** Prvi tiskani slovenski knjigi je napisal in izdal Primož Trubar, in sicer leta 1550 sta izšla Katekizem in Abecedarij. Kot prva je v Ljubljani leta 1575 začela delovati tiskarna Janža Mandelca, ki je svojo dejavnost kmalu razširila na knjigotrštvo. Leta 1584 je v prevodu Jurija Dalmatina izšla Biblija.

- **Založniki kot tiskarji in/ali knjigotržci:** Strokovne knjige in učbeniki so v sedemnajstem in osemnajstem stoletju še izhajali v latinščini in nemščini, v drugi polovici osemnajstega stoletja pa je pri posvetnih knjigah slovenščina nadomestila nemščino. Leta 1898 je v Ljubljani začel delovati prvi zasebni založnik Lavoslav Schwentner. Skrbel je za dobro uredniško pripravo rokopisov in za kakovostno likovno opremo knjig. Izdal je okoli dvesto knjig vseh takratnih

najpomembnejših pesnikov in pisateljev, na primer Ivana Cankarja, Janeza Trdine, Janka Kersnika itd.

- **Administrativno obdobje:** V obdobju po drugi svetovni vojni so bile ukinjene vse založbe razen Mohorjeve družbe in Slovenske matice. S tem ko so politične organizacije imenovalle direktorje in urednike, so ohranjale nadzor nad založniškimi programi. Največje državno ustanovljene založbe so bile ljubljanske Državna založba Slovenije, Cankarjeva založba, Mladinska knjiga, Prešernova družba, Tehniška založba Slovenije ter Založba Borec, zunaj Ljubljane pa so nastale Založba Obzorja v Mariboru, Pomurska založba v Murski Soboti in Založba Lipa v Kopru.

- **Poosamosvojitveno obdobje:** To obdobje lahko razdelimo na tri pomembne dele.

Prvi je privatizacija ali nadaljevanje poslovanja obstoječih založb. V skladu z zakonom o privatizaciji se je država odrekla neposrednemu vplivu na založništvo s tem, da je največje založbe prepustila tržnim zakonitostim in začela nanje vplivati posredno, preko subvencij in drugih podpor. **Drugi** del je sestavljal nastanek novih zasebnih založb. Te založbe so se skušale na trg prebiti z izdajanjem komercialnih knjižnih izdaj ali pa so program kombinirale z družbeno pomembnimi knjigami, za katere so poskušale od države pridobiti subvencije in tako pokriti vsaj del stroškov njihovega poslovanja. **Tretji** del pa predstavlja nastanek založb, ki so se načelno zavezale izdajati neprofitno oziroma družbeno pomembno literaturo. Značilnost teh založb je, da so finančno labilne in zelo odvisne od državnega financiranja, običajno pa so prevzel status neprofitnih zavodov.

Slika 1 Primož Trubar: Abecedarij (Rugelj, 2010)

2.2.2 Zgodovina knjige v svetu

V nadaljevanju je Rugelj (2010) navedel tudi nekaj mejnikov v razvoju založništva oziroma knjige po svetu:

- **izum pisave:** okoli 3500 let pr. n. št. so Sumerci poznali klinopis; okoli leta 3000 pr. n. št. so Egipčani začeli pisati s hieroglifi; okoli leta 1500 pr. n. št. je nastala kitajska ideografska pisava, grška abecedna pisava pa okoli leta 800 pr. n. št.;

- **pojavn kodeksa:** kodeksi je bilo poimenovanje za prve knjige; le-te so bile pravokotne oblike in so bile sestavljene iz zvezanih ter obojestransko popisanih strani;

- **izum papirja:** preden so izumili papir, so v Sumeriji stvari zapisovali na glinene ploščice, v Egiptu, stari Grčiji in Rimu pa so zapise hranili na zvitkih iz papirusa in pozneje na pergamentu; v Evropo je papir prišel šele sredi dvanajstega stoletja prek Mavrov, saj so iznajditelji papirja, stari Kitajci, skrbno varovali svojo skrivnost;

- **pojavn tiska:** do 15. stoletja so se knjige razmnoževale s prepisovanjem, razvoj knjige pa se je začel šele, ko je Gutenberg, v drugi polovici 15. stoletja, z izumom tiskarskega stroja natisnil Biblijo.

2.3 Založbe

2.3.1 Založba Obzorja

Založba Obzorja je svojevrsten fenomen, saj je kljub skromnim začetkom (ustanovljena leta 1950) iz majhne založbe zrasla v čvrsto in močno založbo in se povzpela med najbolj cenjene založniške hiše v Sloveniji. Knjigarne in papirnice po vsej Sloveniji so jo postavile na založniški zemljevid, na katerem se je uspešno obdržala vrsto let, vse do stečaja leta 2003. S svojo založniško dejavnostjo je neposredno podpirala razvoj knjižne ilustracije in knjižne opreme nasploh. Do leta 2002 je pri zlozbi izšlo preko štiri tisoč knjig. Založba je skozi obdobje svojega delovanja izdajala filozofsko, umetnostno in kulturno literaturo, priročnike za predšolske otroke, osnovne in srednje ter visoke šole. (Krog, 2014)

Slika 2 Logotip Založbe Obzorja (Krog, 2014)

2.3.2 Mladinska knjiga

Mladinska knjiga je slovenska založba, ki je bila ustanovljena leta 1945. Leta 1965 so pričeli sodelovati s tujimi državami, leta 1968 pa so odprli oddelek v Zagrebu. Leta 1974 je pričel poslovati prvi knjižni klub v Sloveniji, ki so ga poimenovali Svet knjige.

Mladinska knjiga je največja slovenska založba z več kot 200 zaposlenimi. Celoten letni promet založbe znaša približno 20 milijonov evrov, od tega sta približno dve tretjini ustvarjeni s prodajo knjig. Njeno hčerinsko podjetje je Mladinska knjiga Trgovina, ki upravlja poleg približno petdeset zidanih knjigarn še spletno trgovino Emka, ponuja in prodaja pa tudi elektronske izdaje svojih knjig. (Rugelj, 2019)

Leta 2005 se je oblikovala Skupina Mladinska knjiga: Mladinska knjiga Založba, Mladinska knjiga Trgovina, Cankarjeva založba, MK Logistika, CTJ, Lipa Koper, Mozaik knjiga, MK Beograd, MK Skopje, MK Sarajevo, MK Knjižarstvo Split, MK Sofija. V skupini Mladinska knjiga je bilo po podatkih iz leta 2011 zaposlenih 1421 sodelavcev. (Mladinska knjiga, b.d.)

Slika 3 Logotip založbe Mladinska knjiga (Mladinska knjiga, b.d.)

2.3.3 Cankarjeva založba

Cankarjeva založba je založniško podjetje v Ljubljani, ki ga je 1. junija 1945 ustanovil Centralni komite Komunistične partije Slovenije, danes pa je del Skupine Mladinska knjiga. Leta 1956 se je združila s Slovenskim knjižnim zavodom in se vključila v sklop Združenega podjetja Ljudska pravica. Od leta 1969 je poslovala kot samostojna delovna organizacija. Mladinska knjiga Založba je odkupila celotno proizvodnjo knjig in jih prodaja skupaj z drugimi založbami, npr. založbo Učila. (Cankarjeva založba, b.d.)

Slika 4 Logotip Cankarjeve založbe (Cankarjeva založba, b.d.)

2.3.4 Državna založba Slovenije

Državno založbo Slovenije je leta 1945 ustanovila vlada Narodne republike Slovenije. Zadolžili so jo za izdajanje, založništvo in prodajo učbenikov, učil, tiskovin, knjig in revij. Prve knjige so pri njih izšle že leta 1945, in sicer Župančičev Zimzelen pod snegom in prvih deset šolskih knjig. Izdajali so tudi knjižna dela, ki imajo zagotovi širši, tudi nacionalni interes. Pomembnejša projekta sta Slovar slovenskega knjižnega jezika in Veliki splošni leksikon. Že od vsega začetka so imeli precej razvejano maloprodajno mrežo po vsej Sloveniji.

V začetku devetdesetih let so se odločili za spremembo celostne podobe imena in se preimenovali smo se v DZS, d. d.

Trenutno so vodilni ponudnik na področju šolskih gradiv za večino predmetnih področij. Njihov izobraževalni portal Vedež je pomemben komunikacijski kanal, učitelji pa lahko poleg koristnih informacij najdejo tudi najrazličnejše elektronske vsebine. (Predstavitev, b.d.)

2.4 E-založništvo

“Založništvo je dejavnost, ki se v širšem smislu ukvarja s proizvodnjo in izdajo vsakršnih vrst informacij na različnih medijih (nosilcih informacij). Sem lahko štejemo vse od glasbenega založništva na različnih medijih pa tja do televizijske produkcije v različnih tehnologijah.

Založništvo v ožjem smislu pa je omejeno na izdelavo in izdajo publikacij. Te praviloma enosmerno vizualno komunicirajo z nami (nam prinašajo informacije) preko dvodimenzionalnih (tiskanih) medijev: knjig, revij, časopisov, stripov, albumov, slikanic, koledarjev, vizitk, čestitk, zemljevidov in še precej drugih oblik.

Elektronsko ali digitalno založništvo je prav tako dejavnost, ki se ukvarja z izdelavo in izdajo naštetih publikacij, le da je medij samosvoj. Vsebina je tu digitalizirana in prirejena za uporabo na bolj ali manj namenskih e-napravah. Končni izdelek je e-publikacija. Postopki izdelave in izdaje se lahko v precej korakih glede na običajno založništvo zelo razlikujejo, zato se je v zadnjih nekaj desetletjih razvila nova (pod)veja obrti – elektronsko oziroma e-založništvo.” (Štancar, 2013, str. 6)

Za prvo e-publikacijo nekateri navajajo Deklaracijo o neodvisnosti ZDA iz leta 1971, a so znanstveniki že prej preizkušali tehnike pretvorbe in izdaje e-dokumentov, ki pa širši javnosti niso bili znani. Takšni začetki so bili sprva povezani s sorodno vejo obrti, namiznim založništvom. Glavna razlika med obema je, da je pri drugi rezultat še vedno posredovan največkrat na papirju, ostali koraki pa so praviloma pri obeh večinoma digitalizirani.

Tako kot običajne knjižnice poznamo tudi take v e-obliki, v katerih si lahko za določen čas izposodimo e-knjigo od koderkoli, če smo seveda člani takšne knjižnice. Od knjižnice do knjižnice so pogoji izposoje in članstvo različni, torej od brezplačnega prenosa e-dokumentov do časovno omejenega branja neposredno s strežnikov knjižnice. (Štancar, 2013)
Štancar(2013) v svoji knjigi opredeljuje nekatere prednosti in slabosti e-knjig.

Prednosti, ki jih navaja, so:

- »ker odpade tisk, je izdelava e-knjig cenejša in hitrejša,
- posledično je lahko nižja končna cena, kar pozitivno vpliva na nakupovalne odločitve uporabnikov,
- morebitni posredniki pri prodaji praviloma jemljejo manjši delež,
- težave z naklado odpadejo, saj e-knjige ni moč izdelati v preveč ali premalo izvodih,
- e-knjige nimajo teže, ne jemljejo fizičnega prostora in ne rabijo skladišča, saj so po navadi zadovoljne že z nekaj MB prostora na nosilcu medija,
- so odporne proti naravnim in drugim nesrečam,
- možni so popravki v že izdelani in prodajani e-knjigi,
- google in drugi spletni iskalniki bodo že slabo oglaševano e-knjigo našli hitreje in na več spletnih straneh kot tiskano,
- sprejemljiv izdelek lahko lažje izdelajo, tržijo in prodajajo tudi manj uki avtorji in (samo)založniki - meja med avtorstvom in založništvom je tu bolj zabrisana,
- lahko so tudi samo poceni promocija tiskani izdaji,
- manj podrhtev dreves konča v papirnicah.« (Štancar, 2013, str. 11)

Navedene slabosti so:

- »uporabnik (pa tudi založnik) rabi orodje oziroma (krhko) napravo, da lahko izdelke v e-obliki sploh uporablja (bere),
- manj nadzora nad zaščito in upoštevanjem avtorskih pravic,
- zaščito je moč precej enostavno zaobiti, kopiranje e-knjig je praktično zastoj,
- posledično obstaja večja možnost, da vas kdo plagira,
- količina vloženega avtorjevega dela je enaka ali celo nekaj večja (zaradi morebitnih naknadnih popravkov) kot pri tiskanih knjigah,
- konverzija iz tiskane oblike v elektronsko je včasih kar zapletena, skoraj vedno pa je časovno potratna (obratno velja enako),
- višji DDV na e-knjige,
- težje, vendar ne nemogoče, jih je posojati, menjati, podariti in prodajati rabljene,
- e-knjige so precej nova stvar, ljudje pa imajo do novitet nemalokrat precejšen odpor,
- avtorji ne morejo podpisovati fizičnih izvodov e-knjig, prav tako jih je zelo težko prispevati za dobrodelne namene,
- niso za na razstavno polico, ne prispevajo toliko k toplini doma, saj se z njimi ne da podkuriti kamina, težko je z njimi podstaviti mizo, sestaviti priročno sedalo, pobijati mrčes ipd.» (Štancar, 2013, str. 12)

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 Raziskovalne hipoteze

V raziskovalnem delu bom preverila naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih manj tiskanih leposlovnih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.

Hipoteza 2: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.

Hipoteza 3: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več kot 50 odstotkov več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi kot med letoma 1980 in 1985.

Hipoteza 4: V obeh obdobjih je bilo izdanih več leposlovnih knjig za odrasle kot za otroke in mladino.

Hipoteza 5: Izmed izdanih romanov je bilo med letoma 1980 in 1985 izdanih največ kriminalnih romanov, v obdobju med letoma 2015 in 2020 pa je bilo izdanih največ družbenih romanov.

3.2 Raziskovalne metode in raziskovalni vzorec

Med nastajanjem raziskovalne naloge sem uporabila naslednje raziskovalne metode :

- raziskovalni intervju v obliki prošnje za sodelovanje založbam
- delo s pisnimi viri
- iskanje podatkov iz spletne baze - slovenski knjižnični informacijski sistem COBISS
- primerjava ter analiza podatkov

Na samem začetku izdelave raziskovalne naloge sem se lotila metode raziskovalnega intervjuja v obliki prošnje za sodelovanje štirim slovenskim založbam (Založbi Obzorja, Cankarjevi založba, Državni založbi Slovenije in Mladinski knjiga), ki sem jih preko pošte 6. oktobra 2021 prosila za naslednje podatke:

- seznam izdanih leposlovnih tiskanih knjig po posameznih letih med letoma 1980 in 1985 v založbi,
- seznam izdanih leposlovnih tiskanih knjig po posameznih letih med letoma 2015 in 2020 v založbi,
- seznam izdanih elektronskih leposlovnih knjig po posameznih letih med letoma 1980 in 1985 v založbi,
- seznam izdanih elektronskih leposlovnih knjig po posameznih letih med letoma 2015 in 2020 v založbi.

Želela sem pridobiti podatke o žanrih izdanih leposlovnih knjig ter njihovo mnenje o tem, od česa je odvisna izdaja leposlovnih knjig v posameznem obdobju (finančni vidik, razmerje ponudbe/povpraševanja na trgu, ponudba avtorjev ...).

Odgovor sem prejela samo od Založbe Obzorja, v katerem pa mi niso posredovali želenih podatkov, temveč so me usmerili na slovenski knjižnični informacijski sistem COBISS ter njihovo publikacijo izdanih del, ki se najde v slovenskih knjižnicah. Za preverjanje hipotez sem torej morala podatke pridobiti izključno s pomočjo slovenskega knjižničnega informacijskega sistema COBISS.

COBISS mi je ponudil zelo široko paleto informacij, ki sem jih morala ustrezno selekcionirati, hkrati pa sem imela kar nekaj težav z določitvijo kriterija za iskanje, ki me je pripeljal do željenih podatkov. Prvotno sem imela namen v raziskavo vključiti le primerjavo tiskanih in elektronskih izdaj glede na obdobje, naknadno pa sem se odločila v raziskovanje zajeti še število izdanih knjig v Braillovi pisavi in število izdanih knjig glede na ciljno skupino. Podatke o številu izdanih

leposlovnih tiskanih, elektronskih knjig in knjig, izdanih v Braillovi pisavi, izdanih knjig glede na žanr in ciljno skupino sem zbirala za obdobje med letoma 1980 in 1985 ter za obdobje med letoma 2015 in 2020. Kot osnovni kriterij sem v sistemu COBISS izpostavila in v raziskavo vključila naslednja leposlovna dela: romane, poezijo, kratko prozo, pravljice, slikanice, drame, znanstvene monografije, potopise, spomine, biografije, stripe in ljudsko slovstvo.

Pri delu z viri sem obiskala Knjižnico Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica in Knjižnico Ivana Potrča Ptuj, veliko gradiva pa sem našla tudi na spletu. Na spletu sem našla nekaj uporabnih virov s podatki o različnih žanrih leposlovnih knjig. Iz knjig, ki sem jih našla v knjižnici, sem pridobila podatke predvsem o založništvu, elektronskem založništvu in tiskanju knjig. Največ težav mi je povzročilo iskanje podatkov o nastanku v raziskavo zajetih založb, saj na spletnih straneh posameznih založb ni podstrani o njihovi zgodovini oziroma razvoju. Zato sem bila primorana nekaj podatkov pridobiti tudi iz spletne strani Wikipedija, ki sicer ne spada me najbolj relevantne vire, vendar je bil to edini razpoložljivi vir. Ker pa sem v primeru opisov založb navedla tudi le nekaj dejstev o njihovem začetku ter izdaji knjig, sem podatke vseeno uporabila.

3.3 Rezultati in razprava

3.3.1 Preverjanje hipoteze 1: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih manj tiskanih leposlovnih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.

Tabela 1: Število izdanih leposlovnih tiskanih knjig v obdobjih med letoma 1980 in 1985 ter med letoma 2015 in 2020.

Število izdanih knjig Knjižni žanr	1980–1985	2015–2020	Razlika med 1. in 2. primerjalnim obdobjem (%)
Roman	14 371	15 064	+ 5
Slikanica	1796	7344	+ 409
Kratka proza	6926	5406	- 22
Pravljice	1971	3443	+ 75
Poezija	7088	3194	- 55
Biografija	1811	1662	- 8
Spomini	532	1425	+ 268
Strip	555	1338	+ 241
Znanst. monografija	562	847	+ 151
Drama	1707	669	- 61
Potopis	117	311	+ 266
Ljudsko slovstvo	195	299	+ 153
Skupaj	36 737	36 570	- 0,45

Iz tabele je razvidno, da je med letoma 2015 in 2020 zelo upadlo število dramskih del in poezije glede na obdobje med letoma 1980 in 1985. Zmanjšalo se je tudi število humornih del, kratke proze in biografije, vendar za manjši odstotek. Med letoma 2015 in 2020 se je število slikanic, pravljic, spominov in stripov vidno povečalo glede na obdobje med letoma 1980 in 1985. Največji razkorak v smislu povečanja števila tiskanih izdaj leposlovnih knjig je viden pri slikanicah, sledijo spomini in potopisi. Pri dveh tretjinah žanrov je opazen trend naraščanja tiskanih izdaj, medtem ko je pri eni tretjini opaziti upad števila tiskanih izdaj. Med slednje spadajo v največji meri drame, sledijo poezija, kratka proza in biografija.

Na osnovi zgoraj prikazanih podatkov bi prvi del prve hipoteze sicer POTRDILA, vendar je razlika tako minimalna (le 0,45 % oziroma 167 tiskanih knjig manj), da je dejansko ni mogoče potrditi, zato jo **OVRŽEM**. Sklepam, da je do tako minimalne razlike prišlo zato, ker ima

kljub porastu elektronskih medijev in s tem elektronskih izvedb knjig knjiga, ki jo posameznik vzame v roke, še vedno velik čar, zato verjamem, da je tudi povpraševanje po klasičnih tiskanih knjigah še vedno zelo veliko. Navsezadnje verjamem tudi, da je bralcev leposlovne literature več med odraslim prebivalstvom, ki pa, kar se tiče branja, še toliko ne posega po elektronskih napravah za branje.

Drugi del hipoteze, ki se nanaša na žanr izstopajočih izdanih leposlovnih knjig, v celoti POTRJUJEM, saj so dejansko romani tisti, ki številčno zelo prednjačijo v obeh obdobjih. Iz vsega zapisanega zaključujem, da je prva hipoteza **DELNO POTRJENA**.

3. 3. 2 Preverjanje hipoteze 2: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov.

Tabela 2: Število izdanih leposlovnih elektronskih knjig v obdobjih med letoma 1980 in 1985 ter med letoma 2015 in 2020.

Knjižni žanr	Število izdanih knjig	1980–1985	2015–2020
Roman		0	1329
Poezija		0	340
Kratka proza		0	316
Pravljica		0	131
Slikanica		0	115
Znanstvena monografija		0	107
Spomini		0	104
Strip		0	80
Biografija		8	73
Drama		0	40
Potopis		0	26
Ljudsko slovstvo		0	26
Skupaj		8	2624

Iz tabele je razvidno, da je bilo med letoma 2015 in 2020 izdanih vidno več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985. Med letoma 1980 in 1985 je bilo izdanih le 8 biografskih e-knjig. V obdobju med letoma 2015 in 2020 je bilo v elektronski obliki izdanih največ romanov, najmanj pa potopisov in ljudskega slovstva.

Na osnovi zgoraj prikazanih podatkov drugo hipotezo **DELNO POTRJUJEM**, saj sem iz zbranih podatkov ugotovila, da je bilo med letoma 2015 in 2020 izdanih pomembno več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985, ko jih praktično skoraj ni bilo. V drugem upoštevanem obdobju je bilo namreč izdanih 328 % več leposlovnih elektronskih knjig kot v prvem upoštevanem obdobju.

V obdobju med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih največ romanov v elektronski obliki (kar slabih 51 % izmed vseh izdanih elektronskih del v tem obdobju), medtem ko v obdobju med letoma 1980 in 1985 ni bil izdan niti en roman v elektronski obliki, pač pa je bilo izdanih 8 biografij v elektronski obliki, zaradi česar ni mogoče popolnoma potrditi druge hipoteze.

3. 3. 3 Preverjanje hipoteze 3: Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več kot 50 odstotkov več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi kot med letoma 1980 in 1985.

Tabela 3: Število izdanih leposlovnih knjig z Braillovo pisavo v obdobjih med letoma 1980 in 1985 ter med letoma 2015 in 2020.

Število izdanih knjig	1980–1985	2015–2020
Knjižni žanr		
Roman	37	192
Poezija	1	25
Kratka proza	21	76
Pravljice	2	91
Slikanica	0	113
Znanstvena monografija	0	2
Spomini	0	20
Strip	0	1
Biografija	0	6
Drama	0	10
Potopis	0	1
Ljudsko slovstvo	1	6
Skupaj	62	462

Iz tabele je razvidno, da obstaja pomembna razlika v številu izdanih knjig v Braillovi pisavi med prvim in drugim upoštevanim obdobjem. V drugem obdobju je namreč število izdanih leposlovnih knjig v Braillovi pisavi poskočilo skoraj 8-krat v primerjavi s prvim obdobjem.

Iz tabele je razvidno, da je bilo v Braillovi pisavi med letoma 2015 in 2020 izdanih 155 romanov več kot med letoma 1980 in 1985. Med letoma 1980 in 1985 so bila v Braillovi pisavi izdana naslednja literarna dela: 1 ljudsko slovstvo, 1 poezija, 2 pravljici, 21 kratkih proz ter 37 romanov. Med letoma 2015 in 2020 se je nabor žanrov, izdanih v Braillovi pisavi, celo razširil, saj je bilo v vseh kategorijah izdano vsaj eno leposlovno literarno delo. Izdanih je bilo sicer največ romanov (kar 192), najmanj pa je bilo izdanih stripov in potopisov (vsakega po eno).

Na osnovi zgoraj analiziranih podatkov tretjo hipotezo **POTRJUJEM**, saj sem iz zbranih podatkov ugotovila, da je bilo med letoma 2015 in 2020 res izdanih izdatno več kot 50 % več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi, kot sem predvidevala, in to kar 745 % več kot med letoma 1980 in 1985. Verjamem, da je ozaveščenost v družbi o ljudeh, ki za branje uporabljajo Braillovo pisavo, vedno večje, od tod sklepam, da je zato tudi porast knjig, namenjen njim, tako velik.

3. 3. 4 Preverjanje hipoteze 4: V obeh obdobjih je bilo izdanih več leposlovnih knjig za odrasle kot za otroke in mladino.

Tabela 4: Število izdanih leposlovnih knjig glede na ciljno skupino v obdobjih med letoma 1980 in 1985 ter med letoma 2015 in 2020.

Število izdanih knjig	1980–1985	2015–2020	Razlika med 1. in 2. primerjalnim obdobjem (%)
Knjižni žanr			
Odrasli	13 012	23 714	+82
Otroci	3 118	12 972	+416
Mladina	397	1 968	+496

Iz tabele je razvidno, da je bilo med letoma 1980 in 1985 izdanih 13 012 del za odrasle, 3 118 del za otroke in 397 del za mladino. Med letoma 2015 in 2020 pa je bilo izdanih 23.714 del za

odrasle, 12 972 del za otroke in 1 968 del za mladino. Številčno v obeh obdobjih možno izstopajo dela za odrasle.

Primerjalna analiza med prvim in drugim obdobjem je pokazala, da je bil največji porast izdanih leposlovnih knjig za mladino, sledi otroška leposlovna literatura. Porast izdaje knjig pa je sicer viden tudi pri literaturi za odrasle, vendar v veliko manjši meri. Iz podatkov lahko zaključim, da je četrta hipoteza **POTRJENA**, saj je opaziti zelo velik razkorak med količino izdanih leposlovnih knjig za odrasle, otroke in mladino, seveda v prid odrasli literaturi. Navedeno je lahko razumeti kot usklajevanje povpraševanja in ponudbe, saj verjamem, da je povpraševanje po leposlovnih knjižni literaturi pri odraslih večje kot pri otrocih in mladini.

3.3.5 Preverjanje hipoteze 5: Izmed izdanih romanov je bilo med letoma 1980 in 1985 izdanih največ kriminalnih romanov, v obdobju med letoma 2015 in 2020 pa je bilo izdanih največ družbenih romanov.

Tabela 5: Število izdanih vrst romanov v obdobjih med letoma 1980 in 1985 ter med letoma 2015 in 2020.

Število izdanih romanov Vrsta romana	1980–1985	2015–2020
Družbeni roman	3 167	8 966
Kriminalni roman	962	2 854
Zgodovinski, vojni roman	641	821
Biografski roman	422	856
Znanstvenofantastični roman	379	1 709
Pustolovski roman	296	277
Drugi romani	4 377	1 109
Skupaj	10 244	16 592

Iz tabele je razvidno, da številčno v obdobju 1980–1985 prednjačijo drugi romani, katerim sledijo družbeni. Vse ostale vrste romanov so številčno veliko manj zastopane. Situacija v obdobju med 2015 in 2020 je nekoliko drugačna, saj je bilo takrat izdanih največ družbenih romanov, katerim sledijo kriminalni ter znanstvenofantastični romani. Najmanj je bilo pustolovskih romanov, kar velja za obe zajeti obdobji.

Iz analize podatkov ugotavljam, da je peta hipoteza **DELNO POTRDILA**. Prvi del hipoteze zavračam, saj je bilo v obdobju 1980–1985 število kriminalnih romanov po številu šele na 3. mestu, daleč od izstopajočega navzgor. Drugi del hipoteze pa se je potrdil, saj je bilo dejansko daleč največ izdanih romanov v obdobju 2015–2020 družbenih.

4 ZAKLJUČEK

Med raziskovanjem sem prišla do zanimivih ugotovitev in rezultatov. Dve hipotezi sem v celoti potrdila, dve pa sem potrdila le delno.

Prvo hipotezo *Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih manj tiskanih leposlovnih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov* sem **DELNO POTRDILA**. Iz podatkov na COBISS-u sem ugotovila, da se številčno število tiskanih izdaj leposlovne literature v primerjalnih obdobjih tako minimalno razlikuje, da razlika ni relevantna (le 0,45 %), zato tega dela hipoteze ne morem potrditi. Sem pa obenem ugotovila tudi, da je bilo v obeh omenjenih obdobjih dejansko izdanih največ romanov.

Drugo hipotezo *Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več elektronskih knjig kot med letoma 1980 in 1985, od tega je bilo v obeh obdobjih izdanih največ romanov* sem **DELNO POTRDILA**, saj sem iz rezultatov ugotovila, da je bilo med letoma 2015 in 2020 res izdanih občutno več leposlovnih elektronskih knjig kot v obdobju med letoma 1980 in 1985, od tega je med letoma 2015 in 2020 res izdanih največ romanov. Med letoma 1980 in 1985 pa je bilo izdanih največ biografij v elektronski obliki.

Tretjo hipotezo *Med letoma 2015 in 2020 je bilo izdanih več kot 50 odstotkov več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi kot med letoma 1980 in 1985* sem **POTRDILA**, saj sem iz rezultatov ugotovila, da je bilo med letoma 2015 in 2020 izdanih kar 86 % več leposlovnih knjig v Braillovi pisavi. Tako izrazit napredek v ponudbi knjig v Braillovi pisavi je najverjetneje pripisati vedno večji ozaveščenosti družbe, da so posamezniki, ki uporabljajo za branje Braillovo pisavo, so med nami in je prav, da se jim prilagodi tudi leposlovna literatura.

Četrto hipotezo *V obeh obdobjih je bilo izdanih več leposlovnih knjig za odrasle kot za otroke in mladino* v celoti **POTRJUJEM**, saj je razlika v številčnosti izdanih leposlovnih knjig očitna v prid literature za odrasle. Do takega rezultata analize predvidevam, da je prišlo, ker so odrasli bralci vseeno tisti, ki prednjačijo po tem, da posegajo po knjižni literaturi in je zato povpraševanje z njihove strani največje, zato je posledično ponudba za njih največja.

Peto hipotezo *Izmed izdanih romanov je bilo med letoma 1980 in 1985 izdanih največ kriminalnih romanov, v obdobju med letoma 2015 in 2020 pa je bilo izdanih največ družbenih romanov* sem **DELNO POTRDILA**, saj sem iz rezultatov ugotovila, da so bili v zgodnejšem obdobju kriminalni romani po številu izdaj šele na 3. mestu, medtem ko so v drugem obdobju družbeni romani precej prednjačili v številu izdaj, kot sem tudi predvidevala.

Če povzamem nekatere ugotovitve moje raziskave, ki so me najbolj presenetile, je to zagotovo v prvi vrsti to, da je število izdanih leposlovnih tiskanih knjig v zadnjih štiridesetih letih minimalno upadlo, kar mi je bila na prvi pogled zelo presenetljiva informacija. Če pogledamo z vidika bralne kulture, ki je v ljudeh, verjamem, da zelo zakoreninjena in zaradi katere ljudje (vsaj starejše generacije) še vedno raje posegajo po knjigi v klasični obliki, nekoliko bolj razumljiva. Sklepam sicer, da bo v prihodnjih letih to število še padalo, saj bosta elektronsko založništvo in uporaba elektronskih naprav za branje z novimi generacijami še napredovala – tako številčno kot z vidika kvalitete ponudbe naprav.

Presenetila me je tudi ugotovitev, da v veliki meri številčno prednjači literatura za odrasle, saj sem vedno imela občutek, da je literature za otroke vseeno tudi primerljivo zelo veliko. Navsezadnje pa me je presenetilo tudi dejstvo, da dejansko obstajajo knjige v Braillovi pisavi, česar do sedaj nisem zaznala oziroma na to nisem bila pozorna. Zanimiva pa je bila tudi primerjava količine elektronskih izdaj knjig, ki je v primerjavi obeh obdobj napredovala v neverjetno visokem odstotku.

Morda naj poudarim še to, da sem pri raziskovanju naletela na težavo pri pridobivanju potrebnih podatkov zaradi neodzivnosti predstavnikov založb, ki sem jih prosila za pomoč. Odgovor sem dobila le od ene založbe, ki pa me je le usmerila na drugo gradivo. Posledično sem način raziskovanja morala spremeniti, saj brez sodelovanja založb nisem mogla izvesti primerjave izdanih leposlovnih tiskanih in elektronskih knjig glede na posamezno založbo, ampak sem se morala prilagoditi kriterijem, ki sem jih našla na COBISS-u. Poseben izziv mi je predstavljalo tudi iskanje ustrezne literature. Nisem namreč našla vira, kjer bi lahko na enem mestu povzela opise posameznih žanrov, zajetih v raziskavo, zato sem morala za vsak žanr iskati gradivo na drugi spletni strani, kar je izdatno povečalo seznam literature. Druga težava pri literaturi pa je bila ta, da je bilo zelo težko najti literaturo, kjer bi bila na kratko opisana zgodovina založb, zajetih v raziskavo. Pri eni izmed založb sem zato morala kot vir uporabiti tudi Wikipedijo, čeprav le-ta ne spada med najbolj relevantne vire. Vendar ker je šlo v večini bolj za navajanje dejstev, sem vir na koncu vseeno uporabila.

Svoje raziskovanje bi lahko v prihodnje nadgradila s tem, da bi prošnjo za podatke o številu izdanih knjig poslala več založbam in upala na vsaj nekaj odgovorov, ki bi jih lahko primerjala. Lahko pa bi poskusila z založbami vzpostaviti bolj direkten kontakt (izvedba intervjuja na založbi). V kolikor bi dejansko pridobila podatke na ta način, bi lahko analizo razširila še na primerjavo izdanih leposlovnih knjig po posameznih založbah. Nalogo bi lahko nadgradila tudi z opravljenim intervjujem z vodji knjižnic, saj bi s tem lahko primerjala podatke o številu leposlovnih knjig v knjižnici glede na žanre in različna časovna obdobja.

5 LITERATURA

- Bagarič, M. (2014). *Slovenski pustolovski roman* (Diplomsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Cankarjeva založba. (b. d.) Na *Wikipedija.si* Pridobljeno 16. 11. 2021 s https://sl.wikipedia.org/wiki/Cankarjeva_zalo%C5%BEba
- Golc, L. (2016). *Radi berete kriminalke?* 1-10. Pridobljeno 16. 11. 2021 s <https://slov.si/doc/radi%20berete%20kriminalke.doc>
- Jurič, A. (2013). *Literarna povest* (Diplomsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kovačič, J. (2012). *E (DU) – STRIPI* (Diplomsko delo). Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.
- Krog, B. (2014). *Ilustracije v knjigah Založbe Obzorja* (Diplomsko delo). Maribor: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.
- Ljubezenski roman. (b. d.) Na *Actualidadliteratura.com*. Pridobljeno 16. 11. 2021 s <https://www.actualidadliteratura.com/sl/romanti%C4%8Dni-roman/>
- Mileva Blažič, M. (b. d.) Na *Centerslo.si*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/23-667_Blazic.pdf
- Mladinska knjiga. (b. d.) Na *Dneviknjige.si*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <https://www.dneviknjige.si/2021/06/10/mladinska-knjiga/>
- Monografije. (b. d.) Na *Pef.uni-lj.si*. Pridobljeno dne 23. 2. 2022 s <https://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Knjiznica/Datoteke/monografije.pdf>
- Pomen biografije. (2022). Na *Sl.encyclopedia-titanica.com*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <https://sl.encyclopedia-titanica.com/significado-de-biograf>
- Pomen poezije. (2022). Na *Sl.encyclopedia-titanica.com*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <https://sl.encyclopedia-titanica.com/significado-de-poes>
- Potopis/povzetek. (b. d.) Na *Eucbeniki.sio.si*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <https://eucbeniki.sio.si/slo9/2225/index5.html>
- Pravljica. (b. d.) Na *Storyboardthat.com*. Pridobljeno dne 23. 2. 2022 iz <https://www.storyboardthat.com/sl/genres/pravljice>
- Predstavitev. (b. d.) Na *Dzs.si*. Pridobljeno 24. 2. 2022 s <https://www.dzs.si/vsebina/18>
- Psihološki roman. (b. d.) Na *Lektire.hr*. Pridobljeno 13. 11. 2021 s <https://www.lektire.hr/psiholoski-roman/>
- Rugelj, S. (2010). *Za vsako besedo cekin? : slovensko knjižno založništvo med državo in trgom*. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Rugelj, S. (2019). *Krčenje : diktatura trga, erozija duha in slovensko knjižno založništvo : 2008-2020*. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Slovensko ljudsko slovstvo/povzetek. (b. d.) Na *Eucbeniki.sio.si*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <https://eucbeniki.sio.si/slo1/2427/index2.html>
- Šela, A., Borovnik, S. (2018). *Ženski liki sodobnih slovenskih pisateljic v izbranih zgodovinskih romanih*. *Studia historica Slovenica*. 18 (2), 557–586. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si/sites/default/files/clanki/SHS-2018-21.pdf>
- Štancar, M. (2013). *EPUB in osnove elektronskega založništva*. Ljubljana: Štancar.com
- Visoška kronika/Povzetek. (b. d.). Na *Eucbeniki.sio.si*. Pridobljeno 12. 11. 2021 s <https://eucbeniki.sio.si/slo8/2356/index6.html>
- Vrste romanov. (b. d.) Na *Sl.nsp-ie.org*. Pridobljeno 12. 11. 2021 s <https://sl.nsp-ie.org/tipos-de-novelas-3532>
- Žanri. (b.d.) Na *Dobreknjige.si*. Pridobljeno 23. 2. 2022 s <https://www.dobreknjige.si/Zanri.aspx?zanr=83&mladinski=false#scroll>

6 PRILOGE

Osnovna šola Gustava Šiliha Laporje
Laporje 31 · 2318 Laporje
Telefon: 02 829 58 50 · Faks: 02 829 58 53
www.os-laporje.si · group1.osmbgs@guest.arnes.si

Ime založbe
Naslov založbe

Laporje, 6. 10. 2021

Zadeva: Prošnja za sodelovanje

Spoštovani!

Sem Gaja Ganzitti, učenka 9. razreda OŠ Gustava Šiliha Laporje. V tem šolskem letu sem se odločila za raziskovalno nalogo na temo Primerjava izdaj leposlovnih knjig v določenih časovnih obdobjih v okviru Znanstveno-raziskovalnega središča Bistra Ptuj. Za namen izdelave raziskovalne naloge Vas prosim za sodelovanje.

V nalogi želim primerjati :

- število izdanih leposlovnih knjig v tiskani oziroma elektronski verziji med letoma 1985 in 1990 ter med letoma 2015 in 2020,
- žanre izdanih leposlovnih knjig v obeh obdobjih.

Prosim Vas za naslednje podatke:

- seznam izdanih leposlovnih tiskanih knjig po posameznih letih med letoma 1985 in 1990 v vaši založbi,
- seznam izdanih leposlovnih tiskanih knjig po posameznih letih med letoma 2015 in 2020 v vaši založbi,
- seznam izdanih elektronski leposlovnih knjig po posameznih letih med letoma 1985 in 1990 v vaši založbi,
- seznam izdanih elektronski leposlovnih knjig po posameznih letih med letoma 2015 in 2020 v vaši založbi.

Če je mogoče, prosim tudi za informacijo glede žanrov izdanih leposlovnih knjig iz zgoraj omenjenih seznamov.

Zanima me tudi, od česa je po vašem mnenju odvisna izdaja leposlovnih knjig v posameznem letu. Je to morda finančni vidik, razmerje ponudbe/povpraševanja trga, ponudba avtorjev ...?

Za sodelovanje in pomoč se Vam že vnaprej iskreno zahvaljujem in Vas lepo pozdravljam!

Gaja Ganzitti,
raziskovalka

Saša Krajnc Bek,
mentorica

Margareta Voglar,
ravnateljica